

RECEP SEYHAN'IN ÖYKÜ DÜNYASI

Sevda Deniz KARAÖMER

Recep Seyhan'ın öykü dünyasını anlatmak için çeşitli konu başlıkları belirlemeyi düşündüm ilkin. Öykülerinde kullandığı tema, kurgu, dil ve anlatım, hikâyelerindeki anlatıcılar ve farklı hayatlara tanıklık etmek gibi. Baktım ki konu uzuyor. Bu incelememizde, bu başlıklara -derinlemesine tahlilden ziyade- genel bir çerçeve çizeceğiz.

Seyhan uzun cümleler kurmayı, hikâyelerinde ayrıntıları didikleme yapıyor. Bu konuda oldukça başarılı olan yazar, okuyucuya hikâyelerini anlatırken aynı zamanda onun yüreğine de dokunuyor.

Seyhan'ın hikâyelerinde genel temayı; kendi içinde kaybolmuş insanlar, yalnızlık girdabında boğulan bireyler, toplumun dayattığı tabuları, öğretileri, buyurganlıkları içselleştiremeyen bireylerin; sosyo-psikolojik etkilerle itilmiş insanların var olma mücadeleleri şeklinde belirleyebiliriz. Seyhan, okurken fark etmediğimiz ayrıntılarda; size, belki o zamana kadar farkında olmadığınız hayatları ve durumları keşfettiriyor. Her bir hikâyenin kahramanları, duruşlarıyla farkındalık yaratıyor. Mesela “Kadınge” ve “Azazil'in Kapısında” hikâyeleri, -kahramanları ve anlatımıyla- farklı, etkili bir dil ve anlatımla yazılmış. Örneği yok diyebileceğimiz birer belgesel öykü bu iki hikâye.

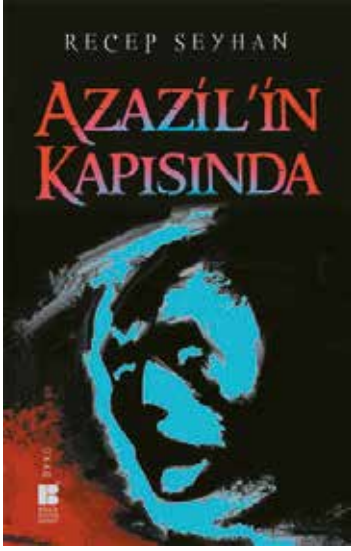
Yazarın ilk kitabı *Çiçekler Kesmişti Selamı* üç baskı yapmış. Bu, yazarın ilk kitabında üslubunu bulduğunu da gösteriyor. Yazar gözlemlediği hayatları, büyüklerinden işittiklerini ve mevcut yaşantıları zengin bir dil ve güçlü bir anlatımla sunarken bizi de somut görüntülerin arkasına ulaştırıyor. İlk kitaptaki “Yüksek Sesli Kaynaşma” hikâyesini yazarın sonradan yeniden yazdığını görüyoruz çünkü kitabın ilk baskılarında bu hikâye daha dar kapsamlı. Hayatın bir sağlamlasının yapılması, yaşananların sorgulanması, unutulmuş ölüm düşüncesi ile hikâyede gerçeğin ötesine geçiyor ve derin bir anlatım

yoğunluğu ile karşılaşyoruz. Şiirsel bir dille yazılan “Kuşlar Kuş Olarak Havalandığında” hikâyesinin dili mensur hikâyeyi andırıyor. “Dijital seslerle rüyaları ortadan yarılan çocuklar”, “kuşlayın cıvıdadılar su sesi çocuklar ve yüksekte döküldüler çağıl çağıl”, “yüzünde sinekler gezinen insanlar” gibi zengin imgelerle yüklü ve şiirsel bir dili olan bu hikâyede yazarın varlık problemini daha ilk kitabında gündemine aldığını görüyoruz. Kitaba adını veren hikâyede 1940’lı yıllardaki devlet zulmü, içine ağlayan Anadolu insanının ağıtsı hikâyesi destansı bir dille anlatılıyor: “Gelişyle korku ve kaygı yükünü boşaltan o hâki renk Winnlex cip, giderken de boş gitmezdi; arkasında kederli bakışlar; bir duvarın dibinde, damlamak üzere olan burnunu, fistanının tersine yahut önlüğünün veya yaşmağının kenarına, bir suçlu gizler gibi silen, gözleri ıslak kadınlar bırakırdı. Cip uzaklaştıktan sonra bu kez topluca ve özgürce ağlaşırlardı kadınlar.” (ÇKS, 3. baskı, s. 49)

Yazarın ikinci ve ödüllü kitabındaki oldukça uzun olan ve Anadolu’da nesli azalmış -Dede Korkut’un kadın sürümü diyebileceğimiz- bilge kadınlardan birinin hikâyesi olan “Kadınge”, hafızalardan silinmeyecek denli güçlü kıldığı kahramanlarından biri. Yazar, “Kadınge”de, okuyucuyu anlatıcının içine doğduğu koşullara, benim gibi kırsal yaşamı tanımayanları farklı bir dünyaya götürüyor. Kadınge’de çoklukla “gösterme” ve “zaman içinde yaşatma” yöntemini kullanan yazar, sizi köy hayatındaki yaşantıyı, kullanılan eşyalarına ve coğrafyasına kadar içselleştiriyorsunuz: “Bu arada oraklar, ellikler, boduçlar hazırlanır; dirgen, tırmık, eşek alığı gibi gereçler onarılır, koşum hayvanları nalbanda götürülüp nallanır” (GDY, s. 78).

Ömrünün önemli bir kısmını bekleyerek geçiren bir insanın dokunaklı hikâyesiyle karşılaştığımız bu uzun hikâyenin tek başına tahlili gerekiyor. “Kadınge”de sinema gözüne de sahip olduğunu görürüz Seyhan’ın. “Bu işlerin her yıl tekrarlanışında, tarhana tarhana Süleyman’ı bulardı kadın; çeçlerde Süleyman’ı savururdu; yaylada, dağın yamaçlarında, gözleri değil Süleyman dolaşırdu; sıktaçlarda fırkılları değil Süleyman’ı sıkardı; kışlık tevek bidonlarına katmer katmer Süleyman’ı basardı, pekmez leğenlerinde Süleyman kaynardı” (GDY, s. 88).

Bizce en etkileyici hikâyelerden biri olan “Gülburun” (kitapta bir teknik hata ile bu hikâyeye, ilk hikâyenin adı verilmiş) yalnızca insanların değil hayvanların da duygu yüklü bir dünyaya sahip olduğunu, onların da bir değerleri bulunduğunu etkili bir dille ortaya koyuyor; vefa, sadakat ve kararlılık bir atın hikâyesinde ölümsüzleşerek yüreğimizde yer ediniyor. “Gülburun”da son satırlar gerçekten insanın içini titretiyor: “*Cığerdelenê; Çerkes Mehmet ile Gülnaz'ın kabrinin başına ulaştığında dermanı da gücü de tükenmişti: Oracığa, yavaşça, ön ayakları üzerine çöktü. Bir süre öyle kaldıktan sonra önce ayaklarını, sonra başını ve gövdesini ebediyen özgür bıraktı*” (GDY, 1. baskı, s. 165).

“Sağ Kolum” hikâyesinde -yazarın, koluna mezar kazıp gömen adamın iç sesi olarak tasarladığını sandığımız- Muzmer şöyle çıkıyor karşımıza: “*Onunla çekişmeli olmak mutsuzluk demektir; bunu biliyordu. Gerçi şunu da biliyordu: “Muzmer’in somut bir sesi yoktu ve o sessiz konuşurdu. Peki, Muzmer’in sesi kendisine somutlaşarak aktarılmış olabilir miydi? Bunu Muzmer’e soru olarak yöneltmekten son anda vazgeçti. Bazen aklına öyle şeyler gelirdi ki bunları Muzmer’den bile gizlerdi*” (GDY, s. 129).

Seyhan, hikâyelerinde hayal gücümüzü zorlayan imgelerle okuyucuyu şaşırtabilen bir yazar. “Tuzsuz Adam” hikâyesinde, hiçbir yere sığamayan Mualla Hanım’ı çaldığı cüzdanla birlikte -hayalin sınırlarını zorlayarak- alıp önce çöpe dönüştürüyor, sonra geri dönüşüme uğratarak bir eşyada fânileştiriyor. Buradaki imgeyi alıntıyla gösterelim:

“*İlkin cüzdanının gizli bölmelerinde, daha sonra okuyup kaldırdığı eski ciltli kitapların arasında, gülkurusunun koynunda yıllarca yaşadı Mualla. Bir ara tekrar cüzdana döndü... Dolayısıyla o operasyonda kimlik kartları ve bir miktar parayla Mualla da gitti. Kim bilir hangi çöp bidonunda sabahladı o gece Mualla. Dünyada geniş ve ferah bir alan bulamamaktan yakınıp duran Mualla’nın resmi ulaştı düşlediği genişliğe. Sonra o resim orada bir süre kaldıktan sonra fabrikalara taşındı, orada işlenerek başka bir kimliğe büründü; viladanın tenine karıştı, onda fani oldu*” (AK, s. 114).

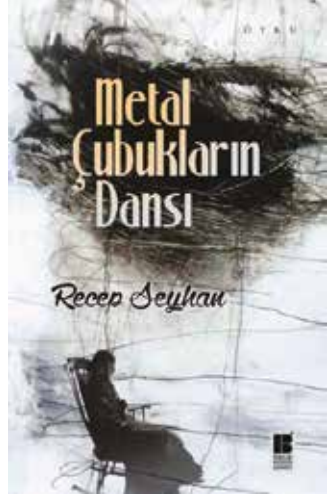
Bu tür imgeler, özellikle ‘Asrisani Güneşleri’, ‘Kuşlar Kuş Olarak Havalandığında’, ‘Sağ Kolum’, ‘Güneşin Doğduğu Yerde’, terör konusunu ele alan ve çok enteresan bir anlatım tekniği uygulanan ‘Karartı’da; ‘Azazil’in Kapısında’, ‘Sarmal’, ‘Sesleri Delen Bir Ses’, ‘Çakı’ vb. hikâyelerinde çokça bulunmaktadır. (‘Karartı’ hikâyesi, ayrı incelenmesi gereken bir hikâye.)

Recep Seyhan, tam anlamıyla bir kelime sihircisi. Seyhan, her an yaşadığımız fakat fark etmediğimiz hatta üstüne basıp geçtiğimiz ayrıntıları yakalamakta ve onlara dokunarak can vermekte oldukça usta. Mesela “Sarmal” hikâyesindeki şu ifadeler: “*Aynalı camlarla çepeçevre kuşatılmış bir rezidans, ağzını gergedan gibi açarak damperli hafriyat kamyonundan boşaltılan cüruf kütlesi gibi külçe dolusu kahkaha boşalttı (...). Metal çubuklarla kaşlarını yolan kadınların gözleri önünde, araç lastiklerinin üzerini kapatıp yok ettiği ayakkabılarının izi de kayıplara karıştı*” (AK, s. 164-172).

Yazarın seçtiği karakterler sıradan olmaktan ziyade hayatta bir derinliği olan insanlardan oluşuyor. Yazar, kurguladığı mekânları en ince ayrıntısına kadar anlatırken kullandığı zengin dille sıradanlıktan kurtarıyor. Örneğin “Sarmal” hikâyesinde esas kahraman bir cümledir. (Anlatımını çok başarılı bulduğum öykülerden biri olan “Benim Oyuncaklarım”da da anlatıcı bir ölüdür.) Okuyucunun hayal gücünü zorlayıp şaşırtan “Sarmal”da cümlenin içinden insanlar türemiş ve sonuçta insanın hikâyesi anlatılmıştır.

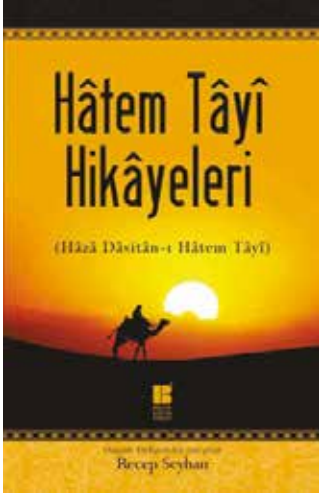
Seyhan’ın hikâyelerinde her nesne ve eşya can bulup ruh kazanıyor okurken. (Seyhan’ın hikâyelerinde bu nesne veya eşya, çok önemli bir konuma sahip ve bu ayrı bir yazı konusudur.)

Hiçbir eşya boşuna yazılmıyor, kahramanlarla bütünleşip onunla özdeş hâle geliyor. Mesela, “Hunfes’in Topakları”nda insanın varlığını âdeta yutan cep telefonunun adını anmadan bize “aygıt”ın tüm işlevini ve insan üzerindeki egemenliğini ustalıkla iletiyor yazar. “*Yine bu genç kızlar ve erkeklerden bazıları, böyle ellerindeki nesneye bakarak kendilerinden geçmiş hâlde yürürken bir ağaca veya bir elektrik direğine ya da bir duvara çarpabiliyordu bazen; hatta bu çarpmalarda hastanelik olanları da vardı. Bunlardan kimi de kör bir kuyuya düşmekten ya da bir aracın altına girmekten son anda kurtuluyordu.*

Bu genç kızlarla erkeklerin kulakları da sağlıklı çalışmıyordu sonra. Esasen işittiklerinden kendilerine kalan da söz konusu aygıtın işitmelerine izin verdiği kadardı. Denilebilir ki onlar işitmiyor fakat duymuyorlardı” (HT, s. 32).

Seyhan, kelime oyunlarını ve sözcüklere dans ettirmeyi seviyor: “Sana neler alırım; saçlarına tüller, güller, pullar takarım /allanır pullanırsın, güllenirsin, tüllenirsin, tellenirsin... Âdem adam edim... Âdemadam, edimâdem, âdemedim, adamedim... Âdem adamlandı” (HT, s. 32). “Eski dökük binaların merdiven altında, dolaşp durulan ayakaltında ve yamyassı bir onur altında ayakta kalma mücadelesi veren çocuk yaştaki kadınların çığlıkları işitildi” (Sarmal, s. 164).

Yazarın üçüncü kitabında beni en çok etkileyen hikâyelerinden biri olan “Çakı” (asi ruhlu bir evlat ve baba hikâyesi) kırk sayfadan oluşuyor ve bütün hikâye aslında güvenlik kulübesinin önünde geçiyor fakat zaman kaymaları ile okuyucu farklı zamanlara şahit oluyor. Oldukça uzun olan bu hikâyede, yoğunlaşmış bir anlatımın ardışık gücünü görüyoruz. Bu hikâyede de insanın ezeli problemi olan “var olma” problemine eğiliyor yazar ve meseleyi kahramanın şahsında didik didik ediyor. “Çakı”daki düğün sahnesinin anlatıldığı bölüm bir anlatım harikası ve bu satırlar insanın varlık kazanma çabasını hafızalardan silinmeyecek bir görsellikle zihinlere kazıyor: “İnsanlar seslerini çoğaltarak kendilerini yok etmişlerdi. Kimse kimseyi duymuyor belki de görmüyordu da... İnsanlar, sanki kendilerini oradan çekip aldıktan sonra yerlerine gölgelerini ya da hayallerini koymuşlardı; pistte dans eden, uzakta birine göz işaretiyle varlığını duyurmaya çalışan kendileri değildi de kendileri sandıkları bir başkasıydı. (...) O arada kelimeler de bir savruluş içindeydi, salonun içinde nereye tutunacaklarını bilmiyordu kelimeler” (AK, s. 66).

Seyhan'ın uzun cümleleri sevdiğini söylemiştim. Uzun cümlelerin riski de vardır. Bu cümleleri hatasız kurabilen yazar, okuyucuyu sıkmadan yazılan ana veya geçmişe bazen geleceğe götürerek sizi zamanın dehlizlerinde gezdiriyor; okuyucuyu öykünün içinde yaşatmaya başlıyor. Başka ifadeyle Seyhan, okuyucuyu hikâyenin içine çekerek onu çaba sarf etmeye, hatta yer yer hikâyenin bir parçası olmaya davet ediyor.

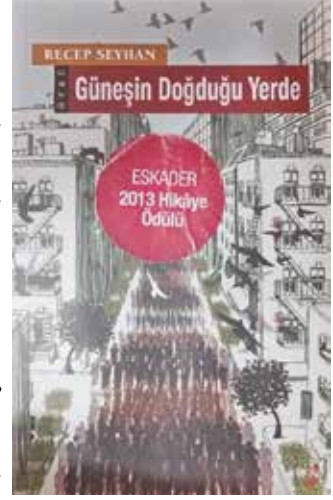
Tek anlatıcı ve tek anlatımla yetinmeyen Seyhan; geleceğe ilişkin tasarılar, şimdiki an, geçmiş ve gelecek anlatım zamanlarını ustalıklı kullanırken bazen iki, bazen üç, hatta üst kurmaca yöntemi ile anlatıcılara yazarın da dâhil olmasıyla zengin bir anlatım çokluğuna ulaşıyor, dilini zenginleştiriyor. Bu arada anlatımın içine çoklu zamanları da dâhil ediyor yazar ki “Tuzsuz Adam”, “Sesleri Delen Bir Ses”, “Benim Oyuncaklarım” öyküleri buna birer örnektir.

Kitaba adını veren “Azazil’in Kapısında” için editör notunu bu öykünün muhtevasıyla uyumlu görüyoruz: ‘*Recep Seyhan, hakiki olanla kurmaca olanın; var olanla hep bir yerlere giden arasındaki elle tutulamayanın paradoksal ilişkilerine imgesel, felsefi, ironik bir dille; anlatıcı ağırlıklı, akışkan anlatımıyla dikkatimizi çekiyor.*’

İncelememizde ağırlığı teşkil eden ve kitaba adını veren “Azazil’in Kapısında” hikâyesinde, Necip Fazıl’ın Paris akşamları anlatılıyor. Bu hikâyede iç ses olarak karşımıza çıkan Müstantik, yazarın ödüllü kitabında yer alan “Sağ Kolum”daki Muzmer’i hatırlatıyor: “*Yalan söylüyorsun!*” diye parladı Müstantik. “*Bunun tam tersi doğru: Emniyet duygusunu korumak istemediğini çok iyi biliyorum. Bir dağdan yuvarlanan bir taşın, dağın yamacında paralel gitmesinin neresinde emniyet var? Bulutların bir ağırlık taşıması ve arza onlarca kütle düşürmesi mi emniyet duygusu? (...) Tırnaklarını söküyor, beyninin suyunu içiyor bu illet, gözlerinin ışığını emiyor, varlığını tahrip ediyor, seni tüketiyor; bunu göremiyorsun*” (AK, s. 146).

“Azazil’in Kapısında”, sarsıcı teması ve etkili anlatımıyla kitabın en güçlü hikâyelerinden biri. İnsan, zayıf ve günahkâr bir varlık. Bu öyküde insanın nefsiyle mücadelesi, kendisiyle yüzleşmesi, savaşması ve yenilmesi en hakiki hâliyle anlatılıyor. Yazar, uzun sayılabilecek bu hikâyeden aşağıda alıntılıdığımız paragraftaki anlatım gücünü, tempoyu düşürmeden hikâyeye boyunca sürdürülebilmiş ki bu zor bir iştir.

“*Bordo masa örtüsü, küllüklerin içindeki sigara ölüleri, döküntü yer döşemeleri, tavanda dilini çıkarıp bana nanik yapan kristal avizeler, konsülün üzerindeki bronz heykeller; duvardaki tabloda, omzundaki apoletleri kendisinden büyük, eli kılıcının kabzasında, göğsündeki armaları kalbinin üzerini işgal etmiş genç Napolyon... Hepsi arkamdan bön bön bakıştılar. (...)* “Ellerimin

ve ayaklarımın bir dayanışma içinde beni yürek kızının gözlerine çekmelerine suçüstü yaptım vitrinlerde; yürek kızının 'kezzapla oyulmuş' ve içine cam kırıkları doldurulmuş gözlerinin bebeklerinde gördüm kendimi." (...) Baktığım yerde beynimin yırtılan liflerini görüyorum. Şehir meydanını andıran geniş alnımın ortasından açılan bir kapıdan içeriye giriyorum ve beynimin dehlizlerine iniyorum" (AK, s. 126).

Recep Seyhan, hikâyelerini okurken bir okuyucu olarak benim gibi tümüyle yabancı olduğunuz başka hayatları, -mesela Anadolu kültürünü, köy hayatını- hiç yadırgamadan sanki içindeymiş gibi yaşayabilirsiniz. Bizce bu, o hayatı bilmesi kadar yazarın ayrıntılara can vermekteki ustalığından da kaynaklanıyor. Yazar, bir anda okuyucuyu geçmişe, geleceğe veya kahramanın olmak istediği ana götürerek okuyucuya keyifli bir şaşırtmacayla zihinsel doyunluklar yaşıyor.

Recep Seyhan'ın hikâyelerini okuyup bitirdikten sonra, bakmanın önemi; söz gelişi iyi tanımadığımız veya gözlemediğimiz hâlde fark etmediğimiz hayatlara içinden tanık olmayı, eşyaya kendi ruhunuzda bir yer açmayı; gördüklerinize farklı noktalardan bir daha bakmayı, kısaca bakmakla görmenin farkını da derinden kavriyorsunuz.

(*) Bu çalışma, Yazarlar Birliği İstanbul Şubesi'nin 26. 2. 2016 günü "Recep Seyhan'ın Öykü Dünyası" konulu oturumda yapılan konuşmamızdan derlenmiştir.

